

**LEZIUNEA
LA LESION
THE LESION**

- Drept civil român și drept civil francez -**
- Droit civil roumain et droit civil français -**
- Roumanian civil law and French civil law -**

HOBINCU ALEXANDRA

REZUMAT

Leziunea apare în cadrul legislației ca o excepție ca urmare a „luptei” dintre două principii generale de drept: libertatea contractuală și echitatea. Dacă potrivit primului principiu părțile sunt pe deplin libere să contracteze și sunt singurele apte să aprecieze și să-și apere interesele cu prilejul încheierii oricărui contract, potrivit celui de-al doilea, în virtutea echității, nu este valabilă convenția potrivit căreia o parte obține un avantaj mult prea mare în dauna celeilalte părți.

Prezenta lucrare are ca scop analizarea unei eventuale necesități a lărgirii domeniului leziunii în dreptul român, raportându-ne la legislația franceză în materie.

În consecință vom analiza mai întâi câteva concepte esențiale privitoare la leziune și, apoi, natura juridică a acestora care ridică încă dezbateri doctrinale. În continuare este necesar să stabilim precis domeniul leziunii pentru ca, în final, să ne întrebăm asupra incidențelor altor instituții ale dreptului civil asupra instituției leziunii.

RESUME

La lésion apparaît dans la législation comme une exception à cause de la „lutte” des deux principes: la liberté contractuelle et l'équité. Si conformément au premier principe les parties sont totalement libres à contracter et elles seules peuvent apprécier leurs intérêts dans le moment de la conclusion de chaque convention, selon le deuxième principe, en vertu de l'équité, la convention n'est pas valable si une partie obtient un avantage excessif au détriment de l'autre partie.

Ce travail a comme but d'analyser une éventuelle nécessité d'élargir le domaine de la lésion dans le droit roumain par rapport à la lésion telle qu'elle est traitée dans législation française.

En conséquence nous allons analyser premièrement quelques notions essentielles à l'égard de la lésion, ensuite la nature juridique de celle-ci, qui soulève encore des débats doctrinaux. A la suite il est nécessaire d'établir exactement le domaine de la lésion pour nous nous interroger sur les incidences qu'ont les autres institutions du droit civil sur l'institution de la lésion.

ABSTRACT

The lesion appears as a exception in the legislation as a result of the „battle” between two fundamental principles of law: the freedom of contract and the equity. If according to the first principle the parties are fully independent to contract, in accordance to the second, by virtue of the equity, it is not valid the contract when one party obtains an advantage much too excessive to the detriment of the other party.

This work is intended to analyse the possible necessity to enlarge the field of the lesion in the Roumanian law in comparison with the French law.

In consequence we shall first analyse a few essential concepts about the lesion and then its legal nature that still raises doctrinal debates. After that it is necessary to establish precisely the field of the lesion in order to, at last, question ourselves about the influence of other institutions of civil law over the institution of the lesion.

Introducere

Prin leziune se înțelege prejudiciul material suferit de una dintre părți din cauza disproporției vădite de valoare între contraprestații, ce există în chiar momentul încheierii actului¹. În doctrina franceză², leziunea este definită ca reprezentând prejudiciul ce rezultă din lipsa echivalenței între mai multe prestații contractuale, în momentul formării contractului.

Elementele esențiale ale leziunii rezultă din ambele definiții. În primul rând, leziunea este un prejudiciu suferit de o parte contractantă ce rezultă din dezechilibrul contraprestațiilor. În al doilea rând, acest dezechilibru trebuie să existe în momentul încheierii actului. Altfel s-ar putea confunda leziunea cu imprevizunea, aceasta din urmă, chiar dacă constă într-un dezechilibru între contraprestații, se datorează unor cauze ulterioare formării contractului. În acest sens, art. 1158 Cod civil român prevede expres că minorul nu are acțiunea în resciziune când leziunea rezultă dintr-un eveniment cazual și neașteptat. În mod paralel, art. 1306 Cod civil francez prevede că „le mineur n'est pas restituable pour cause de lésion, lorsqu'elle ne résulte que d'un évènement casuel et imprévu”.

Din aceste definiții rezultă și o consecință foarte importantă: leziunea este incidentă doar în contractele sinalagmatice întrucât numai în ceea ce privește aceste contracte obligațiile cocontractanților sunt reciproce și interdependente. În plus, se subliniază în doctrină³ că leziunea este incidentă în cazul contractelor sinalagmatice unde unul dintre obiecte este un preț. Mai mult, se adaugă în literatura de specialitate⁴ că se poate vorbi de leziune numai în contractele cu caracter oneros și comutativ. În ceea ce privește contractele aleatorii, acestea nu sunt anulabile pentru leziune întrucât părțile au introdus riscul unui dezechilibru între contraprestații în câmpul contractual (l'álea chase la lésion).

În dreptul român pentru anularea actului juridic pe motiv de leziune trebuie să fie întrunite cumulativ următoarele cerințe: prejudiciul material trebuie să fie o consecință directă a încheierii actului juridic respectiv, prejudiciul material să existe în raport cu momentul încheierii actului juridic și, în fine, disproporția de valoare între contraprestații să fie vădită.⁵

În dreptul francez, având în vedere faptul că sfera actelor juridice susceptibile de a fi anulate pentru leziune este mai mare, condițiile diferă de la un caz la altul. Cu privire la primele două cerințe expuse mai sus, în doctrina franceză⁶ s-a susținut constant că leziunea trebuie să existe în momentul formării actului juridic litigios, cu excluderea leziunii rezultate din circumstanțe posterioare. Dacă în dreptul român se prevede că trebuie să existe o disproporție vădită între contraprestații, în dreptul francez, uneori legea prevede o cotă de la care dezechilibrul prestațiilor devine lezionar (7/12 sau o pătrime – vânzarea imobilelor, partajul, cumpărarea de îngrășăminte etc), alteori disproporția este lăsată la aprecierea judecătorului (incapabili, conveția de asistență maritimă). Trebuie să precizăm că în condițiile art. 694 Cod civil român se prevede că dezechilibrul trebuie să fie mai mare de o pătrime.

În ceea ce privește subiectul de drept care poate invoca leziunea, s-a susținut că acțiunea în resciziune poate fi intentată de aceia care sunt demni de protecție legală. În dreptul român doar minorul sau reprezentantul său legal și moștenitorul care a acceptat succesiunea au capacitate procesuală activă în acțiunea în resciziune. În dreptul francez⁷, capacitate procesuală activă au cumpărătorul (de

¹ G. Boroi, *Drept civil. Partea generală. Persoanele*, Ediția a III-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiul, 2008, București, p. 229; Gh. Beleiu, *Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil*, Ediția a XI-a revăzută și adăugită de Conf. Univ. Dr. Marian Nicolae și Conf. Univ. Dr. Petrică Trușcă, Universul Juridic, 2007, București, p.160.

² F. Collart Dutilleul, *Jurisclasseur, Civil Code, Art. 1118, Fasc. Unique*.

³ J. Carbonnier, *Cours de Droit Civil, 2ème année de capacité, année 1956-1957, Service d'édition des cours de la Faculté de Droit, Paris, p.42*.

⁴ O. Ungureanu, *Drept civil. Introducere*, editia a V-a, AllBeck, 2000, Bucuresti, p.137.

⁵ G. Boroi, op. cit., p. 230-231.

⁶ F. Collart Dutilleul, *Jurisclasseur, Civil Code, Art. 1118, Fasc. Unique*.

⁷ F. Collart Dutilleul, *Jurisclasseur, Civil Code, Art. 1118, Fasc. Unique*.

îngrășăminte sau semințe), vânzătorul (de imobile), incapabilul sau oricare altă persoană în funcție de natura actului juridic respectiv. Trebuie să subliniem că protecția nu este acordată ambelor părți contractante în același timp (de exemplu și vânzător, și cumpărător).

Se admite⁸ că, în principiu, leziunea poate conduce la două sancțiuni alternative: nulitatea relativă și reducerea sau, după caz, mărirea uneia dintre prestații.

În literatura de specialitate au fost exprimate mai multe opinii cu privire la natura juridică a leziunii, astfel încât se impune să analizăm succint principalele teorii care au relevanță în dreptul civil român și cel francez (I). Apoi este necesar să stabilim precis domeniul leziunii (II) pentru ca, în final, să ne întrebăm asupra incidențelor altor instituții ale dreptului civil asupra instituției leziunii (III).

I. Natura juridică a leziunii

Cu privire la natura juridică a leziunii, în literatura de specialitate română și franceză s-au reținut mai multe teorii: un viciu de consimțământ (A), o cauza de anulabilitate pentru incapacitate (B) sau un viciu al obiectului contractului (C). De asemenea, în literatura de specialitate s-a apreciat că leziunea este prezumția unei culpe comise de beneficiarul dezechilibrului contractual. Această teorie își are originea în legislația elvețiană și germană, așadar, această teorie nu va fi analizată în cele ce urmează.

A. Leziunea - viciu de consimțământ

În Codul civil francez se prevede expres în articolul 1118, articol care face parte din secțiunea I dedicată consimțământului ca element esențial pentru validitatea convenției, că leziunea nu viciază convențiile decât în anumite contracte sau cu privire la anumite persoane. Din acest mod de redactare reiese că, potrivit concepției din anul 1804, leziunea era considerată un viciu de consimțământ. Această teorie a devenit între timp minoritară în doctrina franceză. Atât doctrina, cât și jurisprudența apreciază leziunea obiectiv raportându-se la obiectul contractului.

A fost argumentat în doctrină⁹ că leziunea ar fi un viciu de consimțământ întrucât, de cele mai multe ori, aceasta este rezultatul unei erori, a unui dol sau a unei violențe. Riscul unui consimțământ constrâns stă la baza reglementării leziunii suferite de un incapabil sau a celei suferite de cumpărătorul de îngrășăminte. Potrivit acestei teorii, leziunea este strâns legată de principiul autonomiei de voință, aceasta constând în lipsa consimțământului.

În doctrina română¹⁰, s-a arătat că cel care consimte la un act juridic lezionar o face fie pentru că se află (eroare) ori este indus (dol) în eroare, fie pentru că este constrâns (violență). Dacă, fiind conștient de prejudiciul pe care îl suferă, partea încheie totuși actul, înseamnă că este animată de o intenție liberală, astfel că ne aflăm, cel puțin în limitele leziunii, în prezența unei liberalități indirecte pe deplin valabilă.

Potrivit acestei concepții, leziunea presupune două elemente: unul obiectiv, constând în disproporția de valoare între contraprestații, și unul subiectiv, constând în profitarea de starea de nevoie în care se găsește cealaltă parte. În consecință, ambele elemente ar trebui probate. În dreptul francez, începând cu hotărârea dată de Curtea de Casație la 23 decembrie 1932 în legătură cu resciziunea unui contract de vânzare-cumpărare a unui imobil, se analizează doar dacă există un dezechilibru între contraprestații (elementul obiectiv) „independent de circumstanțele care l-au însoțit sau care i-au dat naștere”. De aici s-a dezvoltat în dreptul francez concepția obiectivă a leziunii. În

⁸ G. Boroi, op. cit., p. 232; J. Carbonnier, op. cit., p. 45.

⁹ F. Collart Dutilleul, Jurisclasseur, Civil Code, Art. 1118, Fasc. Unique.

¹⁰ D. Cosma, Teoria generală a actului juridic civil, Editura științifică, 1969, București, p. 201.

dreptul român, deși, conform opiniei majoritare¹¹, leziunea este un viciu de consimțământ, în mod paradoxal, cel ce invocă leziunea nu are de dovedit decât vădita disproporție de valoare între contraprestații, adoptându-se tot o concepție obiectivă a leziunii.

Principala critică adusă acestei teorii este legată de faptul că, în momentul analizării existenței leziunii, judecătorul nu cercetează dacă consimțământul a fost viciat. Dacă se îndeplinesc condițiile cerute de lege pentru a opera resciziunea, judecătorul va pronunța resciziunea contractului, nefiind condiționată această pronunțare de o analiză a consimțământului părții lezate. Această modalitate de apreciere a leziunii are ca rezultat impunerea concepției obiective a leziunii ca un viciu al obiectului contractului, concepție analizată mai jos, dar în doctrina română¹² a fost, de asemenea, invocată teoria conform căreia, leziunea se analizează în legătura cu capacitatea subiecților dreptului civil, teorie pe care o vom analiza mai întâi.

B. Leziunea - cauza de anulabilitate pentru incapacitate

Mai întâi, este important să subliniem că această teorie va fi analizată având în vedere numai dreptul civil român, întrucât în dreptul francez, care consacră un domeniu extins al leziunii, o asemenea teorie ar fi fost inadmisibilă încă de la apariția ei.

Codul civil român prevede în art. 951 că minorele nu poate ataca angajamentul său pentru cauză de necapacitate, decât în caz de leziune”, articol care face parte din secțiunea I intitulată „Despre capacitatea părților contractante”, capitolul II „Despre condițiile esențiale pentru validitatea convențiilor”.

Pornind de la art. 25 din Decretul nr. 32/1954 pentru punerea în aplicare a Codului Familiei și a Decretului privitor la persoanele fizice și persoanele juridice¹³, a cărui analiză este prezentată mai jos, în doctrină¹⁴ leziunea a fost analizată cu ocazia studierii capacității, iar nu a viciilor de consimțământ. Autorul consideră că leziunea este doar o condiție pentru anulabilitatea anumitor acte juridice încheiate de minorii cu capacitate de exercițiu restrânsă, iar nu un viciu de consimțământ.

Această teorie a fost criticată în doctrină¹⁵. În primul rând, s-a afirmat că legea admite leziunea și în cazul majorilor (art. 694 teza a II-a Cod civil), iar într-un asemenea caz, nu s-ar mai putea admite că leziunea ar fi o cauză de anulabilitate pentru incapacitate. În al doilea rând, chiar în cazul admiterii acțiunii în resciziune a minorului, anularea actului juridic și, ca o consecință, restituirea prestațiilor intervin nu atât pentru minoritate, cât pentru paguba materială suferită de cel cu capacitate de exercițiu restrânsă la încheierea actului.

C. Leziunea - viciu al obiectului contractului

Această teorie, la care ne raliem, a fost dezvoltată în dreptul francez. În doctrina română¹⁶ s-a afirmat ca pentru a fi valabil, obiectul contractului trebuie să îndeplinească mai multe condiții: să existe, să fie în circuitul civil, să fie determinat sau determinabil, să fie posibil și, în fine, să fie licit și moral. În literatura de specialitate franceză, potrivit unei concepții tradiționale¹⁷, obiectul contractului trebuie să fie util, determinat sau determinabil, posibil și licit. S-a precizat că, în ceea ce privește contractele sinalagmatice, obiectul contractului trebuie să îndeplinească o condiție suplimentară: echivalența.

¹¹ Gh. Beleiu, op. cit., p. 161-162.

¹² D. Cosma, op. cit., p. 202.

¹³ B.Of. nr. 9/31 ian. 1954.

¹⁴ D. Cosma, op. cit., p. 202.

¹⁵ G. Boroi, op. cit., p. 230.

¹⁶ Gh. Beleiu, op. cit., p. 164.

¹⁷ J. Carbonnier, op. cit., p. 42.

În opinia acestui autor, pentru validitatea unui contract, prețul trebuie să fie just. Astfel echivalența este strâns legată de justiția contractuală sau justiția comutativă cum mai este denumită. Această justiție comutativă trimite la o justiție a schimbului, iar atunci când această exigență a justiției comutative nu este îndeplinită, există leziune pentru una dintre părțile contractante.

Spre deosebire de concepția subiectivă a leziunii, leziunea în concepția sa obiectivă presupune un singur element și anume prejudiciul material egal cu disproporția de valoare între contraprestații¹⁸.

Totuși, această teorie are limitele ei întrucât leziunea este detașată de orice fundament subiectiv. Astfel, leziunea își găsește justificarea doar într-un preț just, iar într-un sistem juridic fondat pe principiile autonomiei de voință și al libertății contractuale, nu există un „drept la un preț just”¹⁹.

II. Domeniul leziunii

Leziunea reprezintă o excepție atât în dreptul român, cât și în dreptul francez. Aceasta rezultă, în primul rând, din modul de reglementare a leziunii. Art. 1118 Cod civil francez prevede expres că leziunea nu viciază decât anumite contracte sau în legătură cu anumite persoane. Codul civil român reglementează leziunea tot ca o excepție, art. 951 Cod civil român prevede că minorul nu poate ataca angajamentul său pentru cauză de necapacitate, decât în caz de leziune. În cele ce urmează vom analiza leziunea în ceea ce privește „anumite persoane” (A) și „anumite contracte” (B).

A. Admiterea leziunii cu privire la anumite persoane

Dacă în dreptul civil român doar minorii pot invoca leziunea ca o cauză de nulitate (1.), legiuitorul francez a admis resciziunea actelor încheiate de majorii protejați (2.).

1. Minorii

În dreptul român, sediul materiei este Codul civil (art. 951, 1157-1160, 1162-1164) și art. 25 din Decretul nr. 32/1954.

Art. 1157 Cod civil prevede că minorul poate exercita acțiunea în resciziune pentru simpla leziune în contra oricărei convenții. Decretul nr. 32/1954 a modificat această dispoziție, reducând considerabil sfera actelor juridice susceptibile de a fi atacate de un minor pentru leziune.

În consecință, actele minorul, care are o vârstă mai mică de paisprezece ani, pot fi atacate pentru incapacitate, chiar dacă nu sunt lezionare pentru minor.

În ceea ce privește minorul cu capacitate de exercițiu restrânsă, actele de dispoziție încheiate de acesta sunt anulabile pentru incapacitate. Actul juridic civil de conservare nu poate fi atacat pentru leziune întrucât acest act juridic este întotdeauna util minorului. Așadar, sfera actelor juridice susceptibile de a fi atacate pentru leziune de un minor cu capacitate de exercițiu restrânsă este limitată. Actul juridic trebuie să fie un act juridic de administrare, bilateral, cu titlu oneros și comutativ, să fi fost încheiat de minorul între 14 și 18 ani singur, fără încuviințarea ocrotitorului legal și să fie lezionar pentru minor²⁰.

În dreptul francez, art. 1118 Cod civil francez anunță sediul materiei leziunii pentru minori: art. 1305-1314 Cod civil francez. Sunt susceptibile de a fi lezionare în dreptul francez actele juridice care ar fi putut fi încheiate singur de reprezentantul minorului (părinte, administrator legal și tutore), fără nicio abilitare în acest sens (autorizarea consiliului de familie sau a judecătorului de tutelă). În esență, susceptibile de a fi atacate pentru leziune sunt tot actele juridice civile de administrare. Ca și în dreptul

¹⁸ G. Boroș, op. cit., p. 230.

¹⁹ F. Collart Dutilleul, Jurisclasseur, Civil Code, Art. 1118, Fasc. Unique.

²⁰ G. Boroș, op. cit., p. 231.

român, este necesar ca minorul să fi încheiat actul juridic singur, fără consimțământul reprezentantului său legal, iar actul juridic civil să fie lezionar pentru minor²¹. În practica judiciară s-a statuat că pot atacate pentru leziune contractele de locațiune a unei mașini²². Această excepție de la principiul incapacității minorului se justifică întrucât minorul a arătat că poate să-și administreze afacerile bine, încheind un contract care îi este avantajos²³.

Spre deosebire de dreptul român, în dreptul francez sunt susceptibile de a fi atacate pentru leziune și actele juridice încheiate de majorii protejați.

2. Majorii protejați

În dreptul francez, legea a înțeles să protejeze majorul ale cărui facultăți sunt alterate. Astfel există trei instituții: tutela, curatela (ambele au echivalent în dreptul român) și „sauvegarde de justice”, instituție introdusă în anul 1968. Întrucât această ultimă instituție nu are echivalent în dreptul român, în cele ce urmează vom folosi sintagma „sub supravegherea justiției” pentru a desemna această instituție. Noua lege din 1968 nuanțează incapacitățile majorilor. Astfel majorul pus sub tutelă este un incapabil, cel pus sub curatelă este un semi-capabil, iar cel sub supravegherea justiției un capabil diminuat²⁴. Trebuie să precizăm că această instituție nouă are un caracter temporar. Ea ia sfârșit fie prin îndeplântarea măsurii, fie prin transformarea acesteia în tutelă sau curatelă.

În ceea ce privește majorul pus sub supravegherea justiției, acesta conservă, potrivit art. 435 Cod civil francez, în principiu, exercițiul actelor sale, protecția neintervenind decât ulterior, actele sale putând fi anulate pentru leziune sau în caz de exces²⁵.

În ceea ce privește majorul pus sub curatelă, anumite categorii de acte (cele pe care tutorele nu le poate încheia fără o abilitare specială la care se adaugă căsătoria) sunt anulabile pentru incapacitate dacă majorul pus sub curatelă le încheie sigur. Pentru celelalte acte, majorul pus sub curatelă nu are nevoie de autorizarea curatorului, dar aceste acte pot fi anulate pentru leziune sau pentru exces²⁶.

În ceea ce privește majorul pus sub tutelă, actele acestuia încheiate singur sunt întotdeauna anulabile pentru incapacitate.

În dreptul român, majorul pus sub tutelă este lipsit, ca și în dreptul francez, de capacitatea de exercițiu, actele încheiate de acesta fie singur, fie prin reprezentantul său legal sunt susceptibile de a fi anulate pentru incapacitate, nu pentru leziune. În ceea ce privește curatela, se face distincție între curatela incapabilului, când se aplică regulile de la tutelă, și curatela capabilului, când se aplică regulile de la mandat întrucât persoana pusă sub curatelă păstrează capacitatea deplină de exercițiu²⁷. În concluzie, în ceea ce privește protejarea majorilor, dreptul francez se diferențiază de dreptul român, iar admiterea acțiunii în resciziune a majorilor protejați nu este posibilă potrivit legislației actuale.

În doctrina română²⁸ s-a afirmat că o viitoare legislație va trebui să admită leziunea – desigur restrictiv – și pentru unele categorii de majori. S-a propus admiterea leziunii pentru persoane ale căror facultăți intelectuale sunt diminuate (nu poate să evalueze corect raportul dintre prestație și contraprestație) sau care prezintă o ridicată slăbiciune a voinței, când protejarea celor vulnerabili trebuie să prevaleze (situația celor dependenți de alcool sau de droguri) ori se află într-o situație forțată, fără ieșire. Desigur, aceste împrejurări, se susține de același autor, ar putea constitui leziune numai atunci când lezionarul cunoaște diferența frapantă dintre prestații și o folosește voit în favoarea sa.

²¹ B. Teyssié, Droit civil. Les personnes, 8e édition, Litec, 2003, Paris.

²² Cass. civ. 1er, 4 nov. 1970: D. 1971, 186.

²³ J. Carbonnier, op. cit., p. 43.

²⁴ P. Malaurie, op. cit., p. 312.

²⁵ P. Malaurie, Les personnes. Les incapacités, 5e édition, Editions Cujas, 1999, Paris, p. 312.

²⁶ P. Malaurie, op. cit., p. 335.

²⁷ Gh. Beleiu, op.cit., p. 384.

²⁸ O. Ungureanu, op.cit., p. 138-139.

B. Admiterea leziunii cu privire la anumite acte juridice

În continuare vor fi analizate situațiile în care un major poate obține anularea unui act juridic civil pentru leziune. Dacă art. 1165 Cod civil român prevede expres că majorul nu poate exercita acțiunea în resciziune pentru leziune. Art. 1113 Cod civil francez prevede că majorii își pot ataca angajamentele pentru leziune numai în cazuri prevăzute de lege și numai în anumite condiții prevăzute expres de normele juridice. În continuare vom analiza cazurile în care, potrivit Codului civil francez, un major își poate ataca angajamentele pentru leziune raportându-ne la dreptul nostru civil și apoi, evoluția dreptului civil român și francez în materie.

1. Acceptarea unei moșteniri

Atât în dreptul francez, cât și în dreptul român este avută în vedere aceeași ipoteză. Art. 694 Cod civil român și art. 783 Cod civil francez prevăd că acceptarea unei succesiuni făcută de un major poate fi atacată pentru leziune doar dacă este descoperit un testament, testament necunoscut în momentul acceptării, care ar duce la absorbirea sau micșorarea succesiunii cu mai mult de jumătate.

În primul rând, trebuie să subliniem că aceste texte prevăd un caz de leziune într-un act unilateral, întrucât acceptarea unei succesiuni este un act juridic civil unilateral²⁹.

În al doilea rând, această reglementare, în dreptul român, constituie o excepție de la regula înscrisă în art. 1165 conform căreia majorul nu poate, pentru leziune, să exercite acțiunea în resciziune. De asemenea, constituie și o excepție a art. 25 din Decretul nr. 32/1954, decret care a reglementat acțiunea în resciziune neavând în vedere și dispozițiile art. 694 Cod civil.

2. Contractul de vânzare-cumpărare având ca obiect un imobil

Art. 1674 Cod Civil francez prevede că, în condițiile în care vânzătorul a fost lezat cu mai mult de 7/12 din prețul unui imobil, el poate cere resciziunea vânzării, chiar și atunci când ar fi renunțat expres în contract la această facultate de a cere resciziunea. În doctrina franceză³⁰ este justificată această excepție (întrucât și în dreptul francez leziunea este o excepție) prin două argumente. În primul rând, raportat la bunurile mobile, imobilele sunt susceptibile de o estimare care permite stabilirea unei comparații între prețul veritabil și cel convențional. În al doilea rând, cum dezechilibrul este mai mare de 7/12 din prețul real, funcționează prezumpția că vânzătorul, forțat să vândă, a fost, de asemenea, forțat să suporte încheierea contractului.

Trebuie să subliniem că numai vânzătorul poate ataca actul lezionar³¹, nu și cumpărătorul, întrucât s-a apreciat că acesta nu trebuie protejat, existând motive istorice. În primul rând, nimeni nu poate fi obligat să cumpere un imobil, în timp ce o persoană, sub presiunea nevoilor financiare, poate fi obligată să-l vândă. În al doilea rând, dispoziția din Codul civil a fost concepută pentru protejarea proprietarilor funciari.

În dreptul român, nu există o astfel de dispoziție expresă. Totuși art. 1303 Cod civil român prevede că prețul vânzării trebuie să fie serios. Se pune problema dacă o disproporție vădită între conștrăpstații într-un contract de vânzare-cumpărare poate duce la încălcarea art. 1303 Cod Civil, dacă un preț lezionar poate să nu fie serios. În doctrină³² s-a afirmat că fie un preț fictiv, fie un preț derizoriu poate fi considerat un preț neresios, nu și un preț lezionar. Se face astfel distincția dintre un

²⁹ Gh. Beleiu, op. cit., p. 161, nota 1.

³⁰ F. Collart Dutilleul, Jurisclasseur, Civil Code, Art. 1118, Fasc. Unique, fiind citat Ch. Demolombe, Cours de Code Napoléon: Paris 1868, t. 24, n° 191 s.

³¹ J. Carbonnier, op. cit., p. 43-44.

³² F. Deak, Tratat de drept civil, Contracte speciale, vol. I, ediția a IV-a actualizată de Lucian Mihai și Romeo Popescu, Universul Juridic, 2006, București, p. 88-89.

preț derizoriu (care duce la anularea contractului de vânzare-cumpărare) și un preț lezionar. Dacă partea lezată este un major, indiferent de mărimea leziunii de care a suferit, nu are deschisă calea acțiunii în resciziune³³.

În acest sens, în practica judiciară³⁴ s-a afirmat că disproporția dintre prețul de vânzare și valoare creează ceea ce se numește „leziune”, care însă nu poate fi invocată ca motiv de nulitate a convenției de către cocontractanții majori.

3. Contractul de partaj

Art. 889 alin. 1 Cod civil francez prevede că se poate cere revizuirea convenției de partaj dacă unul dintre comoștenitori stabilește că a suferit un prejudiciu mai mare de o pătrime. Această dispoziție nu are echivalent în dreptul civil român. Dacă până în anul 2006 copărtașul putea cere resciziunea partajului, legea din 23 iunie 2006 a prevăzut expres doar posibilitatea revizuirii convenției de partaj.

Înalta jurisdicție franceză a justificat această prevedere legală făcând referire la tradiția franceză potrivit căreia egalitatea este „sufletul partajului”³⁵.

Convențiile de partaj care prezintă o aleea reală nu sunt susceptibile de a fi atacate pentru leziune³⁶. Spre exemplu, unul dintre moștenitori acceptă să primească un bun care nu este determinat sau acceptă un pasiv care nu a fost inventariat.

De asemenea³⁷, convențiile de partaj care sunt condiționate de autentificarea justiției nu sunt susceptibile de a fi atacate pentru leziune.

4. Evoluția dreptului francez și român în materie

Începând cu secolul al XIX-lea, legiuitorul francez a extins domeniul resciziunii la noi contracte de vânzare-cumpărare. Această evoluție a fost anunțată de legea din 8 iulie 1907 cu privire la vânzările de îngrășăminte, apoi prin dispozițiile legilor din 29 iunie 1935 și 17 iulie 1933 și, în sfârșit, prin legea din 11 martie 1957 în domeniul cesiunii drepturilor de autor. Lărgirea sferei contractelor vizate este acompaniată de deschiderea acțiunii în resciziune cumpărătorilor care au plătit un preț prea mare³⁸.

Cu privire la cesiunea drepturilor de autor și legislația română a cunoscut o evoluție raportându-ne la instituția leziunii. Art. 43 alin. 3 din Legea nr. 8/1996 privind dreptul de autor și drepturile conexe (republicată), unde se dispune că în cazul unei disproporții evidente între remunerația autorului operei și beneficiile celui care a obținut cesiunea drepturilor patrimoniale stabilite în contractul dintre părți „autorul poate solicita organelor jurisdicționale competente revizuirea contractului sau mărirea convenabilă a remunerației”. Mai mult, alin. 4 același art, prevede că autorul nu poate să renunțe anticipat la exercițiul dreptului prevăzut la alineatul precedent.³⁹

În dreptul francez o evoluție a avut loc în ceea ce privește contractele prevăzute în Codul civil. Legiuitorul a introdus mecanismul leziunii în contractul de împrumut cu dobândă, acțiunea în resciziune fiind deschisă împrumutatului împovărat de o dobândă uzurată. Astfel începând cu 28 decembrie 1966, orice împrumut consimțit la o dobândă efectivă globală care depășește cu o pătrime dobânda de referință este susceptibil de a fi anulat pentru leziune.

³³ F. Deak, op. cit., p. 90.

³⁴ F. Deak, op. cit., p. 90, nota 6 citează CSJ, s. civ., dec.nr.747/1993, în Dreptul nr. 12, 1993, p. 86-87.

³⁵ F. Collart Dutilleul, Jurisclasseur, Civil Code, Art. 1118, Fasc. Unique fiind citat arrêt Cass. 1er civ., 17 juin 1986.

³⁶ F. Terré, Y. Lequette, Droit civil. Les successions. Les libéralités, 3e édition, Dalloz, 1997, Paris, p. 780.

³⁷ F. Terré, Y. Lequette, op. cit., p. 780.

³⁸ D. Grillet, Guide Juridique Dalloz, tome III, Dalloz, 1994, Paris, n° 324-2.

³⁹ L. Pop, Echilibrul contractual și leziunea în contracte, p. 86 în Dreptul nr. 11/2008.

În plus, legiuitorul francez prin Legea din 7 iulie 1967 prevede că orice convenție de asistență maritimă poate fi anulată sau revizuită dacă contraprestațiile nu sunt echitabile.

De asemenea, jurisprudența franceză a utilizat artificii diverse pentru sancționarea dezechilibrelor contractuale. În primul rând, judecătorul poate să sancționeze leziunea în contractele aleatorii. Spre exemplu, s-a admis leziunea în cazul contractelor de vânzare-cumpărare cu rentă viageră⁴⁰. În al doilea rând, începând cu secolul al XIX-lea, în practica judiciară s-a admis revizuirea contractului de mandat. Astfel mandantul poate obține reducerea remunerației mandatarului dacă un dezechilibru este constatat între aceasta și serviciile aduse mandantului. Această jurisprudență este justificată, în mod artificial, pe art. 1986 Cod civil francez care prevede gratuitatea mandatului. Însă în doctrină⁴¹ s-a apreciat că această jurisprudență are la bază oportunitatea, echitatea și necesitatea controlării profesiilor liberale.

Din cele expuse mai sus rezultă că domeniul leziunii este lărgit în dreptul francez. Este important să analizăm dacă există alte mijloace în dreptul român care să contrabalanseze un domeniu restrâns aplicabil leziunii.

III. Deturnarea instituției leziunii

Având în vedere legislația actuală, atât în România, cât și în Franța, pot fi imaginate moduri indirecte care, în anumite condiții, permit sancționarea unui dezechilibru convențional fără a recurge la regulile aplicabile leziunii.

În primul rând, viciile de consimțământ pot duce la anularea unei convenții lezionare. În dreptul român, erorii lezionare nu i se aplică regimul erorii viciu de consimțământ, mai mult i se aplică regimul leziunii⁴². În dreptul francez, de regulă, eroarea lezionară nu duce la anularea contractului. Însă în ambele sisteme de drept s-a admis⁴³ că o convenție poate fi atacată fie pentru dol, fie pentru violență, în condițiile în care acestea au avut ca rezultat un dezechilibru contractual și sunt îndeplinite cerințele acestor cauze de nulitate.

În al doilea rând, în doctrina română⁴⁴ se arată că un act juridic poate fi anulat pentru o cauză imorală dacă o parte a profitat de starea de nevoie în care se găsea cealaltă parte. Această teorie a fost preluată în practica judiciară.

Tribunalul Suprem s-a văzut confruntat cu următoarea problemă de drept dacă – și, în caz afirmativ, în ce condiții - un act juridic poate fi anulat sau declarat nul, în cazul când, într-un contract cu titlu oneros cumutativ, se constată o vădită disproporție între prestațiile părților. Dacă răspunsul este, în principiu, negativ, întrucât acțiunea în resciziune nu este admisă între majori, totuși prin dec. nr. 73 din 22 noiembrie 1969 s-a statuat că un act juridic lezionar poate fi declarat nul dacă a fost încheiat prin exploatarea stării de constrângere în care se află cocontractantul lezat, dar nu în temeiul leziunii, ci al cauzei imorale care stă la baza unui atare act. Vătămarea patrimonială a uneia dintre părți nu atrage, prin ea însăși, nulitatea convenției, ci această consecință derivă din faptul că s-a speculat de către cocontractant starea de constrângere în care se află cealaltă parte, ajungându-se din această cauză la o neechivalență flagrantă a prestațiilor reciproce ale părților⁴⁵.

Această jurisprudență a fost confirmată ulterior. Într-o decizie recentă Înalta Curte de Casație și Justiție a statuat⁴⁶, într-o cauză privitoare la anularea unui antecontract de vânzare-cumpărare, că

⁴⁰ F. Collart Dutilleul, Jurisclasseur, Civil Code, Art. 1118, Fasc. Unique.

⁴¹ F. Collart Dutilleul, Jurisclasseur, Civil Code, Art. 1118, Fasc. Unique fiind citat F. Terré, Ph. Simler, Y. Lequette, Les Obligations: Précis Dalloz, n° 311.

⁴² Gh. Beleiu, op. cit., p. 154.

⁴³ F. Collart Dutilleul, Jurisclasseur, Civil Code, Art. 1118, Fasc. Unique.

⁴⁴ Gh. Beleiu, op. cit., p. 162.

⁴⁵ D. Cosma, Revista română de drept nr. 7/1971, p. 115-116.

⁴⁶ I.C.C.J., secția comercială, nr. 1515 din 07.05.2008.

pentru a anula antecontractul de vânzare trebuie dovedit, pe de-o parte, că disproporția existentă între prestații s-a datorat neștiinței, ignoranței și stării de constrângere în care s-a aflat promitentul vânzător la momentul încheierii actului juridic dedus judecății și că, pe de altă parte, promitentul cumpărător ar fi profitat de această stare spre a obține avantaje disproporționate. Așadar instanța supremă a apreciat că cele două condiții trebuie îndeplinite cumulativ.

Și în doctrina franceză⁴⁷ s-a afirmat posibilitatea ocolirii instituției leziunii prin anularea unui act pentru cauza ilicită în afara posibilităților prevăzute expres de lege.

Un alt mod indirect de ocolire a instituției leziunii este anularea unui contract de vânzare-cumpărare pentru un preț nereserios, derizoriu, cu excepția situației în care nereseriozitatea prețului se datorează unei intenții liberale. Seriozitatea prețului este o chestiune de fapt lăsată la aprecierea instanței⁴⁸. Însă o apreciere greșită sau intenționată a unui preț lezionar ca fiind derizoriu ar duce la neaplicarea prevederilor legale. Astfel în dreptul român ar fi posibilă anularea unui contract de vânzare-cumpărare pentru leziune, ceea ce nu este permis de lege lata, sau în dreptul francez ar duce la anularea unui contract de vânzare-cumpărare al cărui preț este mai mare decât 5/12 din valoarea reală a imobilului.

⁴⁷ F. Collart Dutilleul, *Jurisclasseur*, Civil Code, Art. 1118, Fasc. Unique.

⁴⁸ F. Deak, *op. cit.*, p. 88.

Bibliografie

1. *B. Teyssié*, Droit civil. Les personnes, 8e édition, Litec, 2003, Paris.
2. *D. Cosma*, Teoria generală a actului juridic civil, Editura științifică, 1969, București.
3. *D. Grillet*, Guide Juridique Dalloz, tome III, Dalloz, 1994, Paris.
4. *F. Collart Dutilleul*, Jurisclasseur, Civil Code, Art. 1118, Fasc. Unique.
5. *F. Deak*, Tratat de drept civil. Contracte speciale, vol. I, ediția a IV-a actualizată de Lucian Mihai și Romeo Popescu, Universul Juridic, 2006, București.
6. *F. Terré, Y. Lequette*, Droit civil. Les successions. Les libéralités, 3e édition, Dalloz, 1997, Paris.
7. *G. Boroi*, Drept civil. Partea generală. Persoanele, Ediția a III-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiul, 2008, București.
8. *Gh. Beleiu*, Drept civil român. Introducere în dreptul civil. Subiectele dreptului civil, Ediția a XI-a revăzută și adăugită de Conf. Univ. Dr. Marian Nicolae și Conf. Univ. Dr. Petrică Trușcă, Universul Juridic, 2007, București.
9. *J. Carbonnier*, Cours de Droit Civil, 2eme année de capacité, année 1956-1957, Service d'édition des cours de la Faculté de Droit, Paris.
10. *L. Pop*, Echilibrul contractual și leziunea în contracte, p. 86 în Dreptul nr. 11/2008.
11. *O. Ungureanu*, Drept civil. Introducere, ediția a V-a, AllBeck, 2000, București.
12. *P. Malaurie*, Les personnes. Les incapacités, 5e édition, Editions Cujas, 1999, Paris.
13. Cod civil român
14. Cod civil francez